

Ακρόπολη σημαίνει υψηλά κτισμένη, οχυρωμένη πόλη ή τμήμα πόλης. Ο συνοικισμός βρίσκεται μέσα στα τείχη και προστατεύεται από αυτά. Τέτοιες ακροπόλεις υπήρχαν στην Ανατολή - Τροία, Μίλητος, Βύβλος και άλλες - αλλά και στην Ελλάδα ήδη από την Νεολιθική εποχή και αργότερα, από την Πρωτοελλαδική και Μεσοελλαδική περίοδο, στη Θεσσαλία, τις Κυκλάδες και αλλού.

Οι ακροπόλεις πολλαπλασιάζονται στην ΥΕ ΙΙΙ Α περίοδο, οπότε και εμφανίζονται οι οχυρώσεις που είναι κτισμένες με την κυκλώπεια τεχνική: έχουν μνημειώδη μεγαλιθικά μορφή και αποτελούν τα χαρακτηριστικά μνημεία της εποχής.

Οι διάφορες μυκηναϊκές πόλεις όπως η Μιδέα, η Ασίνη και άλλες οργανώνονται γύρω από την ακρόπολή τους, μέσα στην οποία βρίσκεται η κατοικία του ηγεμόνα. Οι πόλεις αυτές μοιάζουν σε γενικές γραμμές με τις ανατολικές, με τη διαφορά ότι στην Ελλάδα δεν κτίζονται ακόμη μεγάλοι ναοί και ιερά. Ορισμένες όμως μεγάλες μυκηναϊκές ακροπόλεις - οι Μυκήνες, η Τίρυνθα, η Αθήνα, ο Γλας, η Θήβα, η Ιωλκός - δεν ανήκουν ακριβώς στην κατηγορία των τειχισμένων πόλεων, διότι στην πραγματικότητα ήταν τειχισμένα ανακτορικά συγκροτήματα. Κύριος προορισμός των ακροπόλεων αυτών είναι η προστασία του ηγεμόνα, της ακολουθίας του, αλλά και του κρατικού θησαυρού. Το μυκηναϊκό ανάκτορο, όπως παλαιότερα το μινωικό, ήταν το πολιτικό, διοικητικό, στρατιωτικό, αλλά συγχρόνως και οικονομικό κέντρο του κράτους. Προϊόντα και εμπορεύματα απ' όλη την περιοχή φυλάσσονταν στο ανάκτορο και, όπως στη μινωική Κρήτη, ο ηγεμόνας φρόντιζε για τη διακίνησή τους. Τεχνίτες και καλλιτέχνες επεξεργάζονταν στα βασιλικά εργαστήρια τις πρώτες ύλες, που συχνά έρχονταν από πολύ μακριά αν ήταν πολύτιμες, όπως το ελεφαντόδοντο, ο χρυσός, ή ο lapis lazuli. Οι κοινοί θνητοί έμεναν έξω από τα τείχη. Σε καιρό πολέμου οι κάτοικοι κατέφευγαν ίσως μέσα σ' αυτά, αλλά ο χώρος των ακροπόλεων ήταν κατειλημμένος από διάφορα κτίρια και δεν υπήρχε μεγάλη δυνατότητα γδα εγκατάσταση προσφύγων.

Τα τείχη που προστάτευαν τις ακροπόλεις ήταν κτισμένα με την κυκλώπεια τεχνοτροπία. Αποτελούνται από μεγάλους ακατέργαστους στοιχειωδώς πελεκημένους ασβεστόλιθους, και τα κενά ανάμεσά τους γεμίζονται με μικρούς λίθους για να εξασφαλίζεται η στερεότητα και η ισορροπία. Οι τοίχοι εμφανίζουν την κυκλώπεια τοιχοδομία κατά την εξωτερική και εσωτερική τους όψη, ενώ στο κέντρο, το πάχος του τοίχου γεμίζεται με λίθους και χώμα. Οι κατασκευές είναι τόσο εντυπωσιακές, ώστε η αρχαία ελληνική παράδοση τις απέδωσε στους Κύκλωπες που ήρθαν από την Λυκία και κατασκεύασαν τα μνημειώδη αυτά έργα. Η παράδοση αυτή δημιουργήθηκε ίσως επειδή τα μυκηναϊκά κυκλώπεια τείχη παρουσιάζουν ανατολικές επιδράσεις. Πράγματι στην ασιατική ακτή, η πόλη VI της Τροίας, καθώς και η αρχαία Χαττούσα είναι πόλεις τειχισμένες με τείχη που παρουσιάζουν μεγάλες αναλογίες με τα μυκηναϊκά κυκλώπεια τόσο στο αρχιτεκτονικό σχέδιο, όσο και στην οχυρωματική οργάνωση.

Χετταίοι, Τρώες και Έλληνες μοι5ράζονται ένα κοινό ινδοευρωπαϊκό υπόβαθρο, εκτός όμως από αυτό οι Μυκηναίοι είχαν οπωσδήποτε επισκεφθεί τις δύο μεγάλες πρωτεύουσες της Ανατολής. Κυκλώπεια οικοδομία, υπόγειες κρήνες και στοές, κρυφές μυστικές πυλίδες, είναι καινούργια στοιχεία στην Ελλάδα. Είναι πολύ πιθανόν να τα δανείστηκαν οι Μυκηναίοι από τους Χετταίους, αλλά δεν υπάρχουν ακόμη αρκετές πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο λειτούργησαν αυτές οι διασυνδέσεις.

Σχετικά με την εμφάνιση των κυκλώπειων τειχών στην Ελλάδα είναι πιθανόν, όπως έχει συμβεί και σε άλλες περιπτώσεις, ένα τοπικό πρότυπο - συγκεκριμένα οι παλαιές μεσοελλαδικές και οι πρώτες μυκηναϊκές οχυρώσεις - να παρουσίασε μια αλματώδη εξέλιξη στην οποία έπαιξαν ρόλο ξένες αλλά συναφείς επιδράσεις.

Η περίπτωση της Πύλου αποτελεί μια εξαίρεση στην αμυντική οργάνωση των μυκηναϊκών κέντρων. Στην Πύλο δεν βρέθηκαν μέχρι στιγμής ούτε κυκλώπεια ούτε άλλα τείχη, και το πλουσιότερο ανάκτορο εμφανίζεται ατείχιστο. Για το περίεργο αυτό φαινόμενο δεν έχει δοθεί ακόμη ικανοποιητική εξήγηση και προς το παρόν αποδίδεται στις ομοιότητες που παρουσιάζει το πυλιακό ανακτορικό συγκρότημα με τα επίσης ατείχιστα μινωικά.

Τα κύρια αρχιτεκτονικά στοιχεία των μυκηναϊκών ανακτόρων είναι το πρόπυλο εισόδου, η αυλή και το μέγαρο, ένας ορθογώνιος επίσημος χώρος που είναι η χαρακτηριστική αρχιτεκτονική μονάδα της ηπειρωτικής Ελλάδας και το στοιχείο εκείνο που κατεξοχήν διαφοροποιεί τη μυκηναϊκή από τη μινωική αρχιτεκτονική. Το μέγαρο διαιρείται σε τρία διαφορετικά τμήματα: την αίθουσα, τον πρόδομο και τον δόμο, που είναι το κυρίως μέγαρο.

Από την άποψη της αρχιτεκτονικής, σε γενικές γραμμές, τα μινωικά και μυκηναϊκά ανάκτορα παρουσιάζουν πολλά κοινά σημεία, όπως πρόπυλα, ταρατσες σε διάφορα επίπεδα, εσωτερικές και εξωτερικές αυλές και κιονοστοιχίες, που εμφανίζονται κυρίως στην Τίρυνθα και την Πύλο.

Το μινωικό όμως ανάκτορο είναι κατ' αρχήν μια δημιουργία μεσογειακή, ενώ το μυκηναϊκό, κλειστό στον εαυτό του, δηλώνει βόρεια καταγωγή. Ο μινωικός "λαβύρινθος" είναι μια κατοικία ανοιχτή στον αέρα και στο φως, έχει μια αρχιτεκτονική που επιτρέπει την ποικιλία και τις εκκεντρικότητες. Το μυκηναϊκό ανάκτορο είναι ένα σύνολο ορθολογιστικό με σαφή δομή. Το σχήμα του μεγάρου δεν επιτρέπει παραλλαγές, ούτε σε έκταση ούτε σε ύψος. Ο αρχιτέκτονας αν θέλει να προεκτείνει τον κατοικήσιμο χώρο, δεν έχει άλλη επιλογή παρά να προσθέσει ένα δεύτερο μέγαρο κοντά στο πρώτο: αυτό συνέβη στην Τίρυνθα, την Πύλο

και τον Ορχομενό.

Στην Κρήτη προτιμάται η κεντρική κιονοστοιχία που χωρίζει στα δύο τον χώρο, η κατοικία έχει μεγαλύτερο πλάτος από βάθος και η εστία είναι κινητή. Στην ηπειρωτική Ελλάδα προτιμάται η διπλή κιονοστοιχία που χωρίζει στα τρία τον χώρο, η κατοικία έχει μεγαλύτερο βάθος από πλάτος και η είσοδος είναι στη στενή πλευρά. Η εστία έχει σταθερή θέση. Τα φρέατα φωτισμού είναι λιγότερα, η κατοικία είναι σκοτεινή.

Ο μνημειακός και απέριττος χαρακτήρας της μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής διασώθηκε μέσα από τους Σκοτεινούς Αιώνες και αποτέλεσε τον πυρήνα γύρω από τον οποίον κινήθηκε η ελληνική αρχιτεκτονική στα ιστορικά χρόνια.